

YKSILÖLLISIÄ LÄMPÖISIÄ KOHTAAMISIA TÄSSÄ HETKESSÄ

Opas kulttuurisensitiiviseen vuorovaikutukseen ja kohtamiseen eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten ja huoltajien kanssa varhaiskasvatuksessa

-
- 1** Kulttuurisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa
SIVU 2
-
- 2** Sensitiivisten vuorovaikutustaitojen rakennuspalikoita
SIVU 3
-
- 3** Sensitiivisten viestintätaitojen rakennuspalikoita
SIVU 4
-
- 4** Vuorovaikutuksen tukikeinoja
SIVU 5
-
- 5** Pedagogisia ratkaisuja kulttuurisensitiivisyyden tukemiseen
SIVU 6
-
- 6** Luku- ja työkaluvinkkejä
SIVU 7
-
- 7** Lähteet
SIVU 8
-

Oppaan

SISÄLLYSLUETTELO

KULTTUURISENSITIIVISYYS VARHAISKASVATUKSESSA

Valmista sabluuna kulttuurisensitiiviseen vuorovaikutukseen ei ole, koska vuorovaikutus on aina yksilö- ja tilannesidonnaista.

Valmiin sabluunan sijaan tämä opas tarjoaa ideoita, millaisista rakennuspalikoista omaa kulttuurisensitiivistä osaamista voi rakentaa ja kehittää.

“Kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa ammattilaisen kulttuurisesti kunnioittavia vuorovaikutustaitoja ja arvostavaa sekä sanallista että sanatonta kohtaamista ja viestintää ammattilaisen ja asiakkaan välillä niin, että kummallakin on oikeus oman kulttuurinsa ilmaisuun ja sen kanssa hyväksytyksi ja kuulluksi tulemiseen.”

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Lisääntynyt maahanmuutto ja kansainvälistyminen näkyvät myös varhaiskasvatuksessa, joka on kiinteä osa yhteiskuntaa peilaten siinä tapahtuvia muutoksia. Kulttuurisen moninaisuuden tunnistaminen ja sen arvostuksen tuominen esille päiväkodin arjessa onkin nykypäivänä tärkeä osa varhaiskasvattajan ammatillisuutta. Kulttuurisensitiivisyys mahdollistaa tämän toteutumista omalta osaltaan.

Kulttuurisensitiivisyyden ytimessä tässä oppaassa ovat varhaiskasvattajan kulttuurisesti kunnioittavat ja sensitiiviset vuorovaikutus- ja viestintätaidot sekä eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten ja huoltajien yksilöllinen ja tasa-arvoinen kohtaaminen. Kulttuurisensitiivisessä kohtaamisessa päiväkodissa kohtaavat aina ihmiset, jotka ovat ainutlaatuisia yksilöitä, eivät kulttuurinsa edustajia.

Sensitiivisten vuorovaikutustaitojen RAKENNUSPALIKOITA

KUUNTELEMINEN

Kuulluksi tuleminen on jokaisen ihmisen inhimillinen perustarve, ja kuunteleminen on tärkeä osa sensitiivistä vuorovaikutusta. Aidon kuuntelemisen perustana on vuorovaikutuksen toisen osapuolen näkemysten aktiivinen ja myötäelävä kuuntelu. Aitoon kuuntelemisen taitoon kuuluu keskittyminen kuuntelemaan, mitä lapsi tai huoltaja sanoo antamalla puhujalle tilaa kertoa asiansa rauhassa ja tuomalla aidon kiinnostuksen puhujaa kohtaan kysymällä täydentäviä kysymyksiä ja kannustamalla häntä kertomaan lisää.

KESKITTÄMINEN AITOON LÄSNÄOLOON

Keskittyminen olemaan hetkessä aidosti läsnä lapselle tai hänen huoltajalleen on sensitiivisen vuorovaikutuksen ja kuuntelemisen perusedellytys. Kiire haastaa tätä päiväkodin arjessa ja ajatukset voivat olla tulevien asioiden hoitamisessa, vaikka fyysisesti olisi läsnä vuorovaikutustilanteessa. Aito läsnäolo vaatii tietoista pysähtymistä jakamaan hetki toisen kanssa.

KUNNIOITTAMINEN

Kunnioittamiseen liittyy vahvasti erilaisuuden arvostaminen. Meistä kukaan ei ole samanlainen, ja tästä syystä erilaisuuden arvostaminen on tärkeä asenne, joka konkretisoituu kunnioituksena. Kunnioitus näyttäytyy muun muassa arvostuksena lapsen äidinkieltä ja kulttuuria kohtaan tuomalla ne näkyviksi ja yhteisiin keskusteluihin lapsiryhmän kanssa päiväkodin arjessa. Kunnioitus tulee näkyväksi huoltajien kohtaamisessa arvostuksena perheen yksilöllisiä tapoja ja näkemyksiä kohtaan.

KYSYMINEN

Varhaiskasvattajan ei tarvitse tietää kaikkea eri kulttuureista, aito kiinnostus ja halu oppia lisää vie pitkälle. Rohkeasti kysymällä lapselta ja huoltajilta on mahdollisuus saada selville perheen omat tavat ja toiveet, jotka tuntemalla voidaan huomioida lapsen yksilölliset tarpeet päiväkodissa.

KANNUSTAMINEN

Kannustaminen on rohkaisemista, kiittämistä ja kehumista. On tärkeää antaa positiivista palautetta, nähdä jokaisessa kohtaamisessa hyvä ja sanoittaa se. Lasta kannustamalla olemaan ylpeä omasta äidinkielestään ja kulttuuristaan mahdollistetaan lapselle aito kokemus, että hän tulee arvostetuksi omana itsenään identiteettiä vahvistaen.

Sensitiivisten viestintätaitojen RAKENNUSPALIKOITA

SANATON VIESTINTÄ

Sanaton viestintä on sanallista viestintää varhaisempi tapa viestiä ja sen merkitys korostuu entisestään silloin, kun vuorovaikutustilanteessa ei ole yhteistä kieltä. Sanatonta viestintää ilmaistaan koko olemuksella, usein tiedostamattomasti. Siihen on kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota, sillä sanattoman viestinnän kautta välitetään vuorovaikutuksessa 55 % tiedosta. Tapa, jolla sanotaan, välittää 35 % ja sanallinen viestintä vain 10 %. Myönteistä, sensitiivistä sanatonta viestintää ovat muun muassa varhaiskasvattajan hyväksyvä ja lämmin katse, hymy, pienet, mutta tärkeät eleet, kuten peukalo ylöspäin, myönteiset äänensävyt ja äänenpainot, kehonkieli, joka viestii helposti lähestyttävyyttä, lapsen kohdalla myös lämmin syli, pienet kosketukset, jos lapsi niistä pitää sekä kumartuminen lapsen tasolle fyysisesti.

”Se mitä kielellisesti viestii, on täysin merkityksetöntä, mikäli eleet, ilmeet ja äänensävyt eivät sitä tue.”

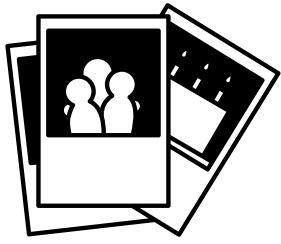
Liisa Ahonen,
Vasun käyttöopas

SANALLINEN VIESTINTÄ

Sanalliseen viestintään kuuluvat muun muassa sanat, kielenkäyttö, vieraat kielet ja murteet. Sanallisen viestinnän kautta välitetään tiedon lisäksi merkityksiä ja tunnetiloja. Sanallisessa viestinnässä tulisi ottaa huomioon, että puhe on mahdollisimman selkeää ja sanat vuorovaikutuksen toiselle osapuolelle ymmärrettäviä. Sanallisessa viestinnässä aukenee jokaisessa kohtaamisessa mahdollisuus tehdä valintoja siitä, puhuuko toiselle myönteisesti ja arvostavasti vai löytyykö puheen takaa piiloviestejä ja epäkunnioittavia merkityksiä. Varhaiskasvattajan sanallinen myönteinen, rauhallinen ja selkokielinen viestintä tukee sensitiivistä sanatonta viestintää.

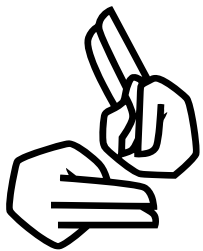
TUNNEVIESTINTÄ

Tunneviestinnällä on oma roolinsa vuorovaikutuksessa, sillä kaikki mitä vuorovaikutustilanteessa koetaan ja aistitaan, ei selity pelkästään sanattomalla ja sanallisella viestinnällä. Varhaiskasvattajan kyky empaattisuutteen - toisen tunteiden ymmärtämiseen ja hänen kokemansa tunnetilan jakamiseen - on olennainen osa varhaiskasvattajan ammatillisia, sensitiivisiä viestintätaitoja.

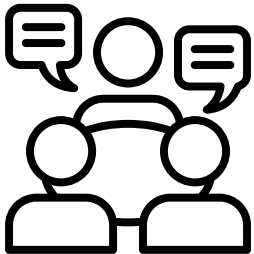
KUVAT

Kuvat ovat paljon käytetty vuorovaikutuksen tukikeino varhaiskasvatuksessa sekä lasten että huoltajien kohtaamisessa. Kuvien käyttö voidaan aluksi kokea hankalampana kuin esim. tukiviittomien käyttö, koska ne eivät ole luontaisesti käytössä osana kehoa. Kuva voi kuitenkin kertoa paljon enemmän kuin sanat ja lauseet, varsinkin jos yhteistä kieltä ei ole. Kuvien avulla varhaiskasvattaja voivat konkretisoida esimerkiksi päivän ja toiminnan kulkua, lapsen osallistumista leikkiin ja hänen valintamahdollisuuksiaan. Kuvien käyttö päiväkodin arjessa on mahdollistamassa jokaisen lapsen tasa-arvoisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden toteutumisen.

TUKIVIITTOMAT

Tukiviittomat ovat viittomakielestä lainattuja viittomia, mutta ne eivät ole virallista viittomakieltä. Tukiviittomia käytetään aina yhdessä puheen kanssa rinnakkain ja samassa järjestyksessä puhutun kielen kanssa. Tukiviittomat ovat helppo vuorovaikutuksen tukikeino, jonka käyttö onnistuu tilanteessa kuin tilanteessa käsien ollessa osa kehoa. Lapset omaksuvat helposti tukiviittomia varhaiskasvattajan toistuvan mallintamisen tukemana. Tukiviittomat toimivat erityisen hyvin lauluissa ja loruissa: kun niitä viitotaan lasten sanojen opettelu tulee helpommaksi.

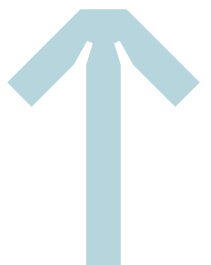

TULKKIPALVELUT

Varhaiskasvattajien ja eri kieli- ja kulttuuristaustaisen lasten huoltajien virallisemmissä keskusteluissa, kuten aloitus- ja varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa, korostuu tulkkipalvelun rooli. Tulkin käyttö vuorovaikutuksen tukena on sekä huoltajien että varhaiskasvattajan oikeus ja myös varhaiskasvattajan velvollisuus, ja sillä mahdollistetaan molemminpuolinen ymmärrys ja keskittyminen keskusteltavaan asiasisältöön.

Tulkkipalveluihin liittyvää perustietoa:

- Tulkki on puolueeton, vaitiolo- ja velvollisuus, ja hän tekee varhaiskasvattajan ja huoltajien välisen keskustelun mahdolliseksi, mutta ei osallistu sen sisältöön. Varhaiskasvattajan on hyvä avata tätä tulkin roolia huoltajalle keskustelun alussa.
- Jos mahdollista, toteutetaan huoltajan toiveita tulkista, joka tilataan keskusteluun.
- Aikaa tulkivälitteiseen keskusteluun kannattaa varata noin kaksinkertaisesti tavanomaiseen keskusteluun verrattuna.
- Tulkivälitteisessä keskustelussa varhaiskasvattaja on kääntynyt puhumaan huoltajalle, kuten tilanteissa, joissa tulkia ei ole.
- Puhetta kannattaa jaksottaa ja pitää siinä taukoja, jotta tulkille jää rauhassa aikaa tulkkaukseen.
- Puheessa on hyvä käyttää selkokieltä ja välttää ammattislangia ja murteita.

PIENRYHMÄTYÖSKENTELY

Kulttuurisensitiivisyyden ja sensitiivisen vuorovaikutuksen toteutuminen lapsen kanssa vaatii ympärilleen rauhaa, jota voidaan toteuttaa esimerkiksi pienryhmätyöskentelyllä. Pienryhmässä varhaiskasvattajalla on enemmän mahdollisuuksia antaa yksilöllistä aikaa yksittäiselle lapselle, huomioida hänen tarpeensa ja näkemyksensä ja vastata niihin sekä antaa myönteistä huomiota ja palautetta.

Pienryhmätyöskentely auttaa luomaan läheisemmän vuorovaikutussuhteen lapsen kanssa, kun varhaiskasvattajalla on helpompi olla läsnä yksittäiselle lapselle hetkessä.

“Sensitiivinen vuorovaikutus on yleensä parhaimmillaan tilanteissa, joissa lapsia on vähemmän. Isossa ryhmätilanteessa sensitiivinen työote helposti karisee, koska yksittäisten lasten tarpeita on vaikeampi havainnoida.”

Annele Wiman,
Hyvinvoiva lapsi oppii

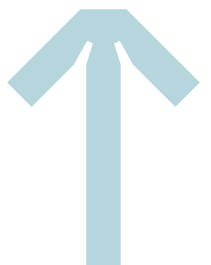
TUETTU LEIKKI

Pienryhmätyöskentelyn lisäksi myös tuettu leikki voi auttaa kulttuurisensitiivisyyden toteutumisessa. Pienryhmätyöskentelyn tavoin siinä korostuu varhaiskasvattajan vahva läsnäolo ja yksilöllisen tuen antaminen. Tietoisen läsnäolon kautta on helpompi huomata lapsen hyvin pienet ja myös sanattomat kommunikointiyritykset ja vastata niihin.

Tuetussa leikissä varhaiskasvattaja on syventynyt leikkiin ja kehittää sitä yhdessä lapsen kanssa, sanoittaa leikin aikana omaa ja lapsen toimintaa ja toimii tarvittaessa siltana vuorovaikutuksessa lasten välillä, erityisesti silloin kun kaikilla leikkiin osallistuvilla lapsilla ei ole yhteistä kieltä sekä tukee lapsen kehittyvää leikki- ja kielitaitoa sekä sosiaalisia taitoja.

PEDAGOGISIA RATKAISUJA
KULTTUURISENSITIIVISYYDEN TUKEMISEEN

LUKU- JA TYÖKALUVINKKEJÄ

KULTTUURISENSITIIVISYYS

- THL: [Kulttuurisensitiivinen työote](#)
- Riikka Sirkon & Taina Kyrönlammen artikkeli "[Haasteet on monesti ratkaistavissa hyvällä asenteella ja yhteistyöllä](#)". Kulttuurisensitiivisyys esiopetusryhmän kasvattajien puheessa omasta työstään.
- Riikka Nurmen julkaisussa "[Lapsen mieli, kieli ja kulttuuri. Opas mielenterveyden edistämiseen varhaiskasvatuksessa](#)"

VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

- [Ammatillinen vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa](#)
- Annele Wimanin kirjassa "[Hyvinvoiva lapsi oppii](#)"

KUVAT VUOROVAIKUTUKSEN TUKENA

- [Papunetin kuvapankki](#)
- [Papunetin kuvatyökalu](#)
- Ilmaisia kuvapankkeja muun muassa [pixabay.com](#) & [pexels.com](#)

TUKIVIITTOMAT VUOROVAIKUTUKSEN TUKENA

- [Papunetin vinkkejä tukiviittomiseen](#)
- [Pikku Kakkosen viitottuja loruja](#)
- [Tukiviittomien opetusvideoita](#)
- [Suomen viittomakielten verkkosanakirja](#)

TULKKIPALVELUT VUOROVAIKUTUKSEN TUKENA

- [Tulkki- ja käännöspalvelut Vaasassa](#)
- [THL:n materiaalia tulkkivälitteiseen työskentelyyn](#)

PEDAGOGISET RATKAISUT: PIENRYHMÄTYÖSKENTELY

- Kirsi Järvisen ja Petteri Mikkolan kirjassa "[Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa](#)"
- Liisa Ahosen kirjassa "[Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja](#)"

PEDAGOGISET RATKAISUT: TUETTU LEIKKI

- Annele Wimanin kirjassa "[Hyvinvoiva lapsi oppii](#)"

MUUTA

- [Tietoa selkokielestä](#)

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä. PS-kustannus.

Avola, P. & Pentikäinen, V. 2022. Kukoistava kasvatus. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. BEEhappy Publishing.

Dunderfelt, T. 2016. Läsnaoleva kohtaaminen. Jyväskylä. PS-kustannus.

Halme, K. & Vataja, A. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki. Tammi.

Kaarniemi, H. 2012. Monikulttuurisia kohtaamisia. Opas varhaiskasvatuksen arkeen. Haettu 31.12.2023 osoitteesta <https://peda.net/joensuu/esiopetus/sv/materiaalia/mjl/mkova>.

Karvonen, M. 2023. Kohtaammeko arjessa kulttuureja vai ihmisiä? Avaimia kulttuurisensitiiviseen kohtaamiseen. Pohjanmaan Varhaiskasvattaja 2023 -tapahtuman luentomateriaali.

Merikoski, H. & Pihlaja, P. 2022. Kielen ja puheen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Varhaiseryityskasvatus, 229-251. Toim. Pihlaja, P. & Viitala, R. Jyväskylä. PS-kustannus.

Moilanen, O. 2021. Ammatillinen vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Noudettu 13.12.2023 osoitteesta <https://varhaistaikaa.blogspot.com/2021/05/ammattillinen-vuorovaikutus.html>.

Niemi, T., Nietosvuori, L. & Virikko, H. 2006. Hyvinvointialan viestintä. Helsinki. Edita.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma. Haettu 13.12.2023 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162662>.

Takamäki, M. 2019. Kuuntelemisen taito on avain aitoon vuorovaikutukseen. Haettu 19.12.2023 osoitteesta <https://valmennustrio.fi/blogit/kuuntelemisen-taito-on-avain-aitoon-vuorovaikutukseen/>.

Talib, M., Löfström, J. & Meri, M. 2004. Kulttuurit ja koulu. Avaimia opettajille. Helsinki. WSOY.

Talvio, M. & Klemola, U. 2017. Toimiva vuorovaikutus. Jyväskylä. PS-kustannus

THL. 2023 a. Kulttuurisensitiivinen työote. Noudettu 30.12.2023 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>.

THL. 2023 b. Tulkkivälitteinen työskentely. Noudettu 30.12.2023 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/tulkkivalitteinen-tyoskentely>.

Tikoteekki. 2018. Viittomat kommunikoinnissa. Haettu 31.12.2023 osoitteesta https://papunet.net/wp-content/uploads/2023/10/viittomat_kommunikoinnissa_netti_2018.pdf.

Vuorinen, M. 2022. Turun yliopiston Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus -onlineseminaarisarjan neljäs osa, Kulttuurinen kompetenssi huoltajien kohtaamisessa. 17.11.2022.

Wiman, A. 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Annele Wiman.

Opas tehty Canva-ohjelmalla (www.canva.com)

Oppaassa käytetyt kuvat Canva-ohjelmasta & iStock-kuvapankista